

Hardt arbeid, drømmen og diktet

Taler
Åse Kleveland

Dato
17 mai 1995

Sted
Paris

1 Kjære landsmenn, kjære venner av Norge!

Jeg kan forsikre dere om at det er en helt spesiell glede å få representere den norske regjeringen på 17. mai i Paris. Nettopp fordi våre bånd til Frankrike i så
5 sterk grad er knyttet til Norges selvstendighet og den nasjonsbygging som fant sted i det forrige århundre.

Når vi i disse mai-ukene har markert frigjøringen i 1945, har vi blitt minnet om vår felles erfaring med tysk okkupasjon og motstandskamp.

10

Det furete alvor i veteranenes ansikter har bedre enn noen spektakulær filmdokumentasjon formidlet Alvoret i den kamp som ble kjempet.

I vår fredelige hverdag er det så lett å ta frihet og folkestyre for gitt, som noe
15 selvfølgelig, ja nesten plagsomt, med alle politikkens merkverdigheter og rettsstatens ofte nokså langsomme byråkratiske kvern.

Men okkupasjonsårene og nå Frigjøringsjubileet minner oss om hva som er alternativet, - ikke bare den voldsmakt og det diktatur som det nazistiske
20 systemet representerte, men også den ufrihet og terror som vi finner rundt oss i verden i dag. Nå også i vår egen verdensdel.

Vi feirer 17. mai som nasjonaldag og som en årlig påminnelse om frihetens og demokratiets verdi og kompliserte historie. Vi kan bare ta det norske flagget -
25 med trikolorens farger - for å bli minnet om den gjeld frihetsmennene på Eidsvoll stod i til den franske revolusjons ideer. Ikke til Robespierres voldsregime, men til de opprinnelige ideer om full ytringsfrihet og beskyttet eiendomsrett, om likhet for loven og brorskap mellom menneskene. Dette hørte som kjent med til vår grunnlovs fremste inspirasjonskilder, ved siden av den

amerikanske uavhengighetserklæringen.

Spesiell betydning for Norge fikk den franske samfunnsteoretikeren Montesquieu og hans lære om maktfordelingen i en utøvende makt, en
35 lovgivende makt og en dømmende makt.

Vi feirer 17. mai pga. det som skjedde 17. mai på Eidsvoll. Faktum er imidlertid at den gjeldende grunnlov ble vedtatt 4. november 1914. Det vi behendig
unnlater å gjøre oppmerksom på, er at det var Sveriges kronprins Bernadotte,
40 Napoleons tidligere marskalk som fant det nødvendig å styrke den norske grunnloven. Han gav den lovgivende makt en mer fremskutt rolle for å motvirke fremtidige konflikter. Så råkalde som det er i mai, får vi bare prise oss lykkelige over at nasjonaldagen ikke skal feires 4. november. Da ville det ikke ha blitt rare greiene rundt omkring i vårt værbitte hjemland.

45 I en tid hvor Norges forhold til omverdenen har vært så freidig debattert, har mange undret seg over hva som kan være årsaken til nordmennenes trang til selvråderett. Kanskje er det den ofte ugjestmilde natur som har bidratt til dette.

50 Det var denne bakgrunn i klimaet som gjorde at Montesquieu selv mente at Skandinavia var selve frihetens kilde - "La ressource de la liberté en Europe". Dette skrev han i 1750-årene, og tegnet allerede da bildet av Skandinavia som et modell-demokrati, riktig nok meget primitivt!

55 Vår grunnlov favnet imidlertid videre fordi den inkluderte et mye bredere sosialt skikt. Den norske fjellbonde hadde vært sentral i de nasjonalistiske svermeriene på slutten av 1700-tallet, og bøndene fikk en posisjon på Eidsvoll så vel som i Stortinget når det ble etablert, som var unik i internasjonal sammenheng. De banet vei for en bredere rekruttering til det politiske liv. Først
60 fulgte håndverkerne, deretter arbeiderne.

Fedrene på Eidsvoll gav oss altså den grunnlov som etablerte vår juridiske og moralske rett til selvstyre. De skapte følgelig de formelle rammene for nasjonen Norge, men de overlot til sine etterkommere å fylle denne rammen med
65 innhold.

Det gjorde ikke minst de norske kunstnerne. Det var de som mer enn noen andre bidro til å knytte dette lange, rare landet sammen. Kommunikasjonene på

70 denne tiden var elendige, befolkningen besto av nesten 90 % bønder og folket i Bergen visste mer om livet i London og Hamburg enn i bygdene innenfor.

Våre store kunstnere hadde et meget bevisst forhold til sin rolle som kulturbyggere. Vi vet at I.C. Dahl var en kjent maler, men det er viktig å huske
75 hans betydning som pioner for norsk naturfølelse, for vårt kulturvern, for en moderne kunstformidling og for bevaringen av våre stavkirker.

Alle sidene ved Edvard Griegs gjerning ble belyst i 1993 da vi feiret 150-års jubileet for hans fødsel, ikke minst her i Frankrike. Men forut for Edvard Grieg
80 kom mannen som mer enn noen annen bidro til den nasjonale kulturutbyggingen. Man sier om ham at han kom som en annen Johannes Døperen, "Ole Olsen fiol", norsk nordmann fra Norge".

Hvor stor han var kan vi lese av den biografi som ble skrevet da han var 33 år.
85 Her sies det: "Ole Bull har Faaet det verv at lære verden at Nordmændene ikke ere så ganske eskimoer endda". Ja, det var bare Ole Bull som torde å svare Danmarks konge da denne spurte hvem som hadde lært ham å spille: "De norske fjælde, Deres Majestet".

90 Ole Bull var den mann som etter å ha opplevd Februar-revolusjonen i Paris i 1848, kom hjem til Norge med et nytt og kontroversielt kulturpolitisk program: Et norsk teater, med norske stykker, norske skuespillere, norsk musikk og norsk ballett. Det var han som først engasjerte en ung mann ved navn Henrik Ibsen, deretter en som het Bjørnstjerne Bjørnson.

95 Historien om Ole Bull er historien om en internasjonal nasjonalist, en betegnelse som kunne brukes på de fleste av våre kunstnerhøvdinger fra det forrige århundre. De var alle frukter av et fascinerende vekselspill som fant sted i utvekslingen av impulser mellom de store sivilisasjonssentra, som Paris og
100 London, og periferien, som Norge. Det er vanskelig å forestille seg deres utvikling dersom de ikke hadde reist ut.

Det som er interessant i denne sammenheng er at nesten alle våre store kunstnere den gang hentet mye av sin lærdom og inspirasjon i Frankrike og da i
105 Paris. Bortsett fra Ibsen bodde alle våre diktere og forfattere i kortere eller lengre perioder i Paris. Camilla Collett besøkte byen ofte gjennom femti år (1834-84), Alexander Kielland skrev sin debut der, Jonas Lie bodde sammenhengende ved

Triumfbuen i 23 år. Det var i Paris Ole Bull startet sin karriere, det var her
110 Edvard Grieg feiret sine største triumfer. Og våre største malere dro som et
fugletrekk til Paris på slutten av 1870-tallet for å lære og arbeide der det nye og
etterhvert revolusjonerende skjedde i malerkunsten. Hva skrev ikke Johan
Svendsen som bodde to perioder i Paris: "Norsk kunstnerkarneval i Paris"!

115 Historisk og kulturelt har vi således mye å takke Frankrike for - langt mer enn vi
i vår anglo-amerikansk-påvirkede tid er klar over.

Og vi kan slå fast at uten norsk kultur og vitenskaps sterke internasjonale stilling
og ry i den såkalte "gullalderen" for (vel) 100 år siden, er det et spørsmål om
120 unionsoppløsningen hadde kommet så raskt og gått så smertefritt. Norsk kultur
og vitenskap var norsk utenrikspolitikk før vi fikk en slik politikk.

I en tid hvor vi er opptatt av å definere vårt forhold til omverdenen generelt og
Europa spesielt, kan det være viktig å ha klart for seg at mye av det beste av norsk
125 kunst har blitt skapt i perioder hvor vi har hatt et åpent forhold til Europa og
verden utenfor. Det burde ikke være overraskende fordi god kunst alltid skapes i
brytningspunktet mellom samtid og tradisjon, mellom det kjente og det
fremmede.

130 Ole Bull og hans samtidige kulturbyggere ønsket dels å synliggjøre viktige deler
av den norske kulturarven som et bindemiddel for den unge nasjonen Norge.
Like viktig var den nasjonale kunsten for å markere nasjonen Norge og landets
kulturelle egenart i det internasjonale samfunn.

135 Det er interessant å tenke på at det var disse kunstnerne som, fremfor noen, gav
det norske folk den stolthet og selvtillit som preget landet ved inngangen til vårt
århundre.

En stor utfordring for det offentlige og private Norge er å ta i bruk
140 utenlandsnordmennene og deres erfaringer. Med Norges situasjon vis-à-vis EU
er det dobbelt viktig at bedrifter og statsorganer fullt ut nyttiggjør seg
internasjonale erfaringer fra arbeidsliv og kultur.

Det er et klart handikap for Norge, politisk og kommersielt at det er så vidt få
145 nordmenn som behersker det franske språk og kjenner fransk kultur. Og det
siste er ikke minst viktig.

En som var opptatt av dette var Sam Eyde, vår store industribygger ved
150 århundreskiftet. Han og Birkeland etablerte Norsk Hydro til tross for en massiv
skepsis i Norge og ved hjelp av bl.a. svensk og fransk kapital.

Av disse grunner satt det franskmenn i det første styret for Norsk Hydro. Den
handlekraftige Sam Eyde irriterte seg ofte over deres byråkratiske legning og
155 forkjærlighet for detaljer. Men, så fant han løsningen. "Dersom det var
vanskelige spørsmål som jeg visste at franskmennene ville blande seg opp i, ja da
la jeg saken fram et kvarter før lunsjtid, og så gikk det hele unna i en feil!" Det
viser at er kulturkunnskap i vid forstand er så viktig. Og derfor er det så viktig at
stadig flere nordmenn studerer og arbeider i Frankrike. Det er spesielt grunn til
160 å glede seg over at det første kull med norske sivilingeniører om få uker blir
uteksaminert fra Universitetet i Toulouse.

Det er jo en kjensgjerning at f.eks. her i Frankrike møter vi norske på flere måter
større forhold, som av og til kan gi impulser både til større ambisjoner, større
165 tanker og større initiativer.

Det fascinerende ved en historisk metropol som Paris er jo også at den bringer
oss så nær selve hjertet av europeisk historie. Da gjelder det å være åpen for hva
de større forhold kan ha å by på. Med antennene ute er det mange slags
170 opplevelser som kan stå for døren. Som da to unge nordmenn - Anders Stang og
Niels Anker - tidlig på 1790-tallet kom til revolusjonens Paris, havnet på en
luguber kafé, kom i prat med liten artilleriløytnant som de spilte biljard med.
Hvem løytnanten var? Napoleon Bonaparte. En annen gang var de galante
overfor en dame og hjalp henne til hennes vogn etter en teaterforestilling. Hvem
175 den elegante damen var? Selveste Madame Tallien, som straks inviterte de to
unge nordmennene til sin berømte salong.

Vi vet aldri i dag når vi kan komme ut for en Bonaparte eller Madame Tallien
her i Paris..... Vi kan i sannhet få utvidet vår norske horisont.

180
Og det er viktig. For i en tid hvor Norge kan vise til en økonomi, en sysselsetting
og store fremganger på mange områder, forsetter vi ofte å omtale oss selv som et
lite svakt land som står i overhengende fare for å bli trampet ned og overkjørt av
andre store sterke stater.

185

Hva kommer dette av? Hvordan kan det ha seg at et land som på mindre enn ett hundreår har utviklet seg fra et av Europas fattigste, til et av de ledende velferdssamfunn i verden, kan være plaget av en slik mangel på selvtillitt? Jo, vil
190 nok noen si, det er husmannsånden.

Jeg skulle møtt ham eller henne som definerte husmannen som beskjeden pessimist. For det er ikke sant. Det hevder jeg med støtte hos Alf Prøysen, og han visste hva husmenn stod for. Nei, for husmannen var det bare en vei: Det
195 var fremover og oppover, og de hjelpemidler han tok i bruk var hardt arbeid, drømmen og diktet.

Vi står overfor store oppgaver på de fleste samfunnsområder, og alle må være med for å løse dem. På vegne av den norske regjering vil jeg derfor ønske dere
200 hjertelig til lykke med 17. mai og oppfordre alle til å være med på den dugnad vi står overfor med hardt arbeid, med drømmen om en bedre verden og med den poesi som gir hverdagen et helt spesielt skimmer.

Kilde
205 www.regjeringen.no

Emner
17. mai, 17. mai-tale, 1814, Norsk historie

URI
210 <https://www.virksommeord.no/tale/hardt-arbeid-drommen-og-diktet>

215

220